

Ekonomické aspekty přírodě blízkého hospodaření při podpoře obnovy lesních porostů přirozeným zmlazením

(Vstupní referát k problematice navazující na minulé téma jednání ekonomické komise OLH ČAZV
zaměřené na lesní školkařství)

Stejně jako u všech ostatních hospodářských odvětví i v lesním hospodářství se v současné době zvyšuje důraz na ekonomickou efektivitu hospodaření. Tento trend přímo souvisí nejen s vnitřní ekonomikou našeho státu, nutností základní odolnosti vůči konkurenci na evropském trhu, jehož se naše republika stává organickou součástí, ale v lesním hospodářství též s klesající cenou dřevní suroviny na evropském i světovém trhu. Dočasná výhoda uskutečněné transformace organizace obhospodařování lesů provedené v 90. letech již končí. Dá se říci, že prakticky vyčerpala svůj ekonomický růstový potenciál a možnosti rezerv dalšího ekonomického efektu již nemá. Vlastníky lesů, lesní správce i podnikatelské subjekty zabývající se prováděním smluvně sjednaných lesnických prací čeká intenzivní tlak na snižování nákladů všeho druhu. Stále větší pozornost je proto mj. věnována otázkám možnosti snižování přímých nákladů nutných na pěstební činnost, kde se v mnoha aspektech snažíme porovnávat zejména s jinými lesnickými vyspělými zeměmi.

Zvýšený zájem lesnické veřejnosti je věnován zejména provoznímu ekonomickému náhledu na možnosti a způsoby obnovy lesů. Obnova lesů v České republice se uskutečňuje převážně umělým zalesňováním přestože se podíl přirozené obnovy v posledních letech zvyšoval. Uplatňování přirozených obnov je obecně akceptován jako významný prvek ekologicky orientovaného, přírodě blízkého lesního hospodaření a význam tohoto postupu je uznáván též z hlediska zachování genových zdrojů dílčích populací lesních dřevin se zřetelem na tvorbu vhodných a co do skladby vyhovujících porostů s předpokladem jejich žádoucí stability. Pozitivně je hodnocen i ekonomický význam přirozené obnovy lesních porostů, který může vést, ve srovnání s umělou obnovou, k významným úsporám finančních nákladů na obnovu lesa, zejména v přímých nákladech na vlastní zalesnění..

Tab.č. 1.: Obnova lesa v ČR v ha
(informační zdroj: Zprávy o stavu lesního hospodářství České republiky)

Způsob obnovy	1990	1995	1995	1999	2000	2001	2002
umělá	33 615	30 128	24 257	23 165	21 867	19 109	18 120
z toho opakovaná	9 635	12 760	6 137	4 542	4 371	3 934	3 212
opakovaná v %	28,7	42,4	25,3	19,6	20,0	20,6	17,7
přirozená	908	1 163	2 633	2 605	3 422	2 944	3 940
v % z celkové obnovy	2,6	3,7	9,8	10,1	13,5	13,3	17,9
Celkem ha	34 523	31 291	26 890	25 770	25 289	22 053	22 060

Přes dosavadní veškeré snahy o podrostní hospodářství a přirozenou obnovu lesů se zatím v posledních 12 letech 82 až 97 % obnovy porostů realizuje umělými výsadbami, přičemž v posledních 12 letech celková výměra obnovovaných porostů klesá (v r. 1990 34 523 ha, v r. 2002 22 060 ha – což je proti roku 1990 o 36 % ploch méně). Na druhé straně je však zřetelný růst provádění přirozené obnovy lesů (v r. 1990 908 ha, tj. 2,6 % z celkové plochy zalesňování na 3 940 ha v r. 2002, což je 17,9 % zalesňované plochy v tomto roce). Zvýšení podílu přirozené obnovy sleduje v první řadě s.p. LČR, kde je realizace stimulována mj. i tím, že úspěšná přirozená obnova je považována za jedno z významných kritérií praktické způsobilosti a odborné kvalifikace pracovníků. Je velmi pravděpodobné, že snaha

o zvýšení podílu přirozené obnovy lesů je a bude důrazněji sledována i v lesích ostatních vlastníků .

Tab.č.2 : Hrubý odhad podílu přirozené obnovy podle dřevin, za předpokladu důsledného uplatňování tohoto postupu v lesích ČR

(informační zdroj: Ing. Jiří Šindelář, CSc.: Přirozená obnova lesních porostů v České republice. Lesnická práce č. 7/2000 str.296)

dřevina	plocha dřeviny ha	průměrné obmýetí roky	prům. ročně obnovovaná plocha ha	podíl nahodilé těžby %	plocha úmyslně obnovovaná ha	podíl přirozené obnovy %	plocha přirozené obnovy odhad ha
SM	1 402 566	110	12 751	60	5 028	25	1 257
BO	455 669	110	4142	30	2899	10	290
MD	87 221	110	793	5	753	50	377
DB	157 458	150	1050	15	893	20	179
BK	142 532	130	1096	5	1041	80	833
Ostatní							270
Celkem							30 206

Uvedený vývoj ve způsobu zalesňování má dopad jak na ekonomickou rentabilitu provozu existujících lesních školkařských provozů (tab.č. 3), tak na vývoj nákladů vyčleněných vlastníky lesů na obnovu lesa, péči o lesní kultury, prostřihávky a prořezávky.

Tab.č.3: Finanční hospodaření podnikatelských subjektů v LH provozujících školkařskou činnost

(informační zdroj: Zprávy o stavu lesního hospodářství České republiky)

školkařství	1998	1999	2000	2001	2002
Kč/ha *	-72	-93	-103	-81	-86

* v Kč na ha, na kterém je podnikatelský subjekt dodavatelem lesních prací

U s.p. LČR byla u obnovy lesa zaznamenána po pětiletém soustavném poklesu celkové výměry obnovovaných ploch změna trendu, o čemž svědčí pěstební projekty na r. 2004. Obnova lesa je plánována na 11 060 ha, z čehož připadá 88 % na první obnovu a 12 % na obnovu opakovanou.

Přestože je přirozené zmlazování porostů považováno za nejefektivnější způsob obnovy lesů s možnou průměrnou úsporou až 55 000 Kč na ha, nutno vzít v úvahu i zvýšené náklady na těžbu (těžební příprava na přirozené zmlazování a časový odsun domýcení porostů) až o 30 000 Kč na ha a následně též zvýšené náklady na prostřihávky a prořezávky, a to zejména v přirozených nárostech dubu a buku. Nelze opomenout též snížení kvality a tím i realizační prodejní ceny vytěžených sortimentů dříví z těžeb provedených v závěrečných fázích prodlouženého obmýetí, a to zejména v porostech dubového a bukového hospodářství. S ohledem na dosavadní zkušenosti je pravděpodobné, že při zavádění přírodě blízkého způsobu hospodaření s podporou přirozeného zmlazování porostů se provozní náklady na pěstební činnost, kde podstatnou část tvoří náklady na obnovu, ochranu nárostů a následné výchovné zásahy, mohou zvyšovat aniž by byly kompenzovány výhodami tohoto způsobu hospodaření.

Tab.č. 4.: Průměrné vlastní náklady na obnovu lesa
(informační zdroj: Zprávy o stavu lesního hospodářství České republiky)

rok	1 999	2 000	2 001	2 002
Kč/ha	59 743	56 724	61 386	58 300

Z hlediska školkařské činnosti, která je v převážně v rukou privátních subjektů zabývajících se podnikatelským způsobem výrobou sadebního materiálu určeného pro umělou obnovu lesů, jsou výše uvedená fakta vážným avšak velmi těžko uchopitelným signálem pro redukci či strukturální změnu produkce. Na jedné straně totiž nutno akceptovat sníženou potřebu osiva, produkčních ploch a množství vyprodukovaného sadebního materiálu, nutno však též stále brát v úvahu akceptaci nutnosti výroby strategické rezervy sadebního materiálu produkovaného pro případy kalamit a nenadálých potřeb zalesňování. Rizikovitost reálného uplatnění či neuplatnění této produkce na reálném trhu však nesou na svých bedrech vlastníci a provozovatelé lesních školek.

Výše uvedené aspekty mají za důsledek snížený profesní zájem o práce ve školkařské činnosti a obtížné udržení kvalitního a kvalifikovaného personálu. Daná situace též nahrává snadné a jednorázové konkurenceschopnosti v tomto odvětví a vytváří podmínky pro velmi obtížné hledání vhodné koncepce lesního školkařství a to vzhledem ke klimatickým vlivům, mnohde subjektivním pohledům na odborné lesní hospodaření, výraznou rizikovitost ve věci garance za úspěch zalesnění a v neposlední řadě strnulosti cenových hladin nákladů na pěstební činnost v průběhu několika posledních let, tedy i prodejních a nákupních cen vyprodukovaného sadebního materiálu.

Vstupujeme do volného tržního prostředí Evropské unie. Dle mého názoru váha ekonomické racionality způsobu a intenzity hospodaření v lesích nabude značně na významu. Bude ji však nutno posuzovat vždy komplexně a v celku, se zohledněním všech známých součinitelů s věcí souvisejících. K ekonomice obnovy lesů bude nutno přistupovat tak, aby byla zajištěna nejen základní výnosová míra zisku z obhospodařovaných lesů, ale též dodržena základní strategická priorita - obhospodařování lesů podle zásad trvale udržitelného hospodaření. Najít jednoznačně zvolené a šablonovitě definované řešení nebude jednoduché. K tomu, abychom se příliš neodchýlili od lesnicko ekonomické optimální cesty do budoucnosti máme k dispozici nejen cennou databázi údajů o výnosovosti našich lesů, řadu údajů o optimalizaci nutných nákladů na pěstební činnost rozlišenou dle hospodářských souborů, zkušenosti z obhospodařování lesů, ale i řadu vyhodnocených modelů hospodaření z ekonomického hlediska, o kterých se ve svých vystoupeních jistě zmíní následující vystupující na dnešním jednání .

Ing. Vladimír Foltánek
Sdružení lesních školkařů ČR
Jezuitská 13, 602 00 Brno
Sls@quick.cz